

Bożena Zmudzińska

Z BADAŃ NAD KULTURĄ MŁODZIEŻY SZKÓŁ
PONADPODSTAWOWYCH W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA

W związku z rozwijającą się motoryzacją i intensywną idustrializację, występują pewne zjawiska, które powodują szkodliwe reperkusje zarówno dla samego człowieka jak i otaczającej go przyrody. Przez niewłaściwą długoletnią gospodarkę zasobami przyrody i korzystania z jej walorów powstało bardzo wiele trudnych do naprawienia szkód. Człowiek dość późno zdał sobie sprawę ze złego stanu środowiska w jakim żyje i stosunkowo od niedawna podjął starania o jego ochronę. Dlatego sprawa poprawy stanu i ochrony środowiska przyrodniczego człowieka jest obecnie przedmiotem zwiększającego się z roku na rok zainteresowania naszego społeczeństwa. Staramy się, aby te zainteresowania dotyczyły przede wszystkim naszej młodzieży. W związku z tym należy kształtować u niej właściwy stosunek człowieka do przyrody, budzić jej umiłowanie i szerzyć pełne zrozumienie istoty znaczenia i celów ochrony przyrody.

Praca niniejsza ma na celu sprawdzenie stopnia posiadanej wiedzy o ochronie środowiska przyrodniczego wśród uczniów klas pierwszych szkół ponadpodstawowych województwa bydgoskiego.

METODYKA PRACY

Do badań metodą ankietową wybrano 89 następujących szkół ponadpodstawowych województwa bydgoskiego:

49 Liceów Ogólnokształcących

5 Techników - Rolniczych, Leśnych, Wodnych Melioracji, Hodowlanych

- 10 Techników dla niepracujących absolwentów SPR i ZSR
- 2 Zasadnicze Szkoły Zawodowe
- 22 Zasadnicze Szkoły Rolnicze
- 1 Policealne Studium Budowlane

Do wszystkich tych szkół wysłano ankiety z prośbą aby zostały one wypełnione anonimowo przez uczniów wszystkich pionów nauczania. Ankieta / wzór poniżej / zawierała 15 pytań dotyczących ochrony środowiska. W ankiecie wyjaśniono, że odpowiedzi uczniów posłużą do naukowego opracowania. Z 89 szkół jedynie 18 odesłało wypełnione ankiety co stanowi zaledwie 20,2% ogólnej liczby wysłanych ankiet.

Do niniejszego opracowania wybrano odpowiedzi uczniów klas I / odpowiedzi uczniów pozostałych klas w opracowaniu / następujących szkół : 5 Techników i 3 Zasadniczych Szkół Rolniczych.

Wzór ankiety.

Ankieta dla uczniów szkół ponadpodstawowych.

1. Numer szkoły, klasa i adres
2. Ilu uczniów z klasy należy do LOP
3. Wymienić znane wam Parki Narodowe w Polsce
4. Jakie znacie rośliny chronione
5. Jakie znacie zwierzęta chronione
6. Gdzie w Polsce znajduje się największy rezerwat cisów
7. Czy klasa była na wycieczce szkolnej w Parku Narodowym lub rezerwacie w którym
8. Która z rzek w Polsce ma najczystsze wody
9. Jak wyobrażacie sobie walkę z hałasem
10. Jakie znacie środki stosowane do obniżenia zanieczyszczeń powietrza i wody w zakładach pracy

11. Czy klasa bierze udział w pracach na rzecz ochrony środowiska ,
w jakich
12. Wymieńcie znane wam czasopisma traktujące o sprawach ochrony śro-
dowiska człowieka
13. Na jakich przedmiotach w szkole są omawiane zagadnienia dotyczące
ochrony środowiska
14. Jakie formy pracy z zakresu ochrony środowiska realizuje się w
szkole, klasie
15. Które z organizacji działających na terenie szkoły włączają się
do działania na rzecz ochrony środowiska człowieka

ZESTAWIENIE ODPOWIEDZI

- I. Odpowiedzi uczniów klas I Techników / 220 ankiet /.
2. Do LOP należy 16% uczniów.
3. Więcej niż 5 Parków Narodowych wymienia 88% uczniów, mniej
niż 5-12% . Odpowiedzi bezbłędnych nie wyczerpujących jednak
pełnej liczby Parków udzieliła 62%, odpowiedzi mieszanych wymie-
niając obok prawidłowych nazw Parki nieistniejące udzieliło 36%
wszystkie Parki prawidłowo wymieniło tylko 2% uczniów.
4. Więcej niż 10 roślin chronionych zna 10% , natomiast więcej
niż 7 roślin zna 78% uczniów, mniej niż 7 roślin wymieniło 12%
uczniów. 93% uczniów wypisało rośliny chronione zarówno zielne
jak i drzewa i krzewy. Tylko 7% uczniów wymienia jedynie roślin-
ny zielne. Odpowiedzi bezbłędnych było 49% w pozostałych 51%
wypowiedzi uczniowie obok nazw prawidłowych umieszczali nazwy
roślin nie objęte ochroną gatunkową.
5. Bezbłędnych bogatych odpowiedzi udzieliło 66% uczniów wymienia-
jąc powyżej 7 zwierząt chronionych z różnych grup systematycz-

- nych. W 32% wypowiedzi, były wymieniane również zwierzęta nie objęte ochroną, w 2% odpowiedzi były błędne, nie wymieniono prawidłowo ani jednego zwierzęcia chronionego.
6. Odpowiedzi prawidłowych było 92%, brak odpowiedzi 4%, błędnych odpowiedzi również 4%.
 7. W rezerwach lub Parkach Narodowych było 34% uczniów, nigdy w żadnym Parku ani rezerwacie nie było 28% uczniów. Indywidualnie odwiedzało Parki Narodowe 38%.
 8. 65% uczniów podało nazwę rzeki Drwęca, 22% rzeki Wdy, 5% Brdy, 5% Dunajec, a 3% nie udzieliło żadnej odpowiedzi.
 9. Więcej niż 2 sposoby walki z hałasem podało 78% uczniów, 2 sposoby - 18% a 4% uczniów wymieniło tylko po 1 sposobie. Odpowiedzi najczęstsze: zabezpieczać maszyny obudowami - 39% odpowiedzi, zmniejszyć postęp motoryzacji - 28%, zakładać przy pracy nauszniaki - 40%, chronić miasta pasami zieleni - 27%, wycofywać z użytku maszyny i pojazdy hałasujące nadmiernie - 35%, mówić ciszej - 2%.
 10. 81% uczniów podało więcej niż 2 środki przeciw zanieczyszczaniu wody i powietrza, 14% - 2 środki a 5% - 1 środek. Najczęściej wymieniano: oczyszczalnie ścieków - 78% odpowiedzi, zamknięty obieg wody - 38%, filtry - 26%, odstojniki - 13%, filtry kominowe 29%, wentylatory - 42%, sadzenie lasów iglastych - 19%, budowanie bardzo wysokich kominów - 9%.
 11. 88% odpowiedzi uczniów dotyczyło prac porządkowych na terenie szkoły i własnego miasta, 10% uczniów pisało u udziale w sadzeniu drzew przydrożnych, a 22% w ochronie pomników przyrody.
 12. Do najczęściej wymienianych czasopism należą: "Przyroda Polaka" - 91% odpowiedzi, "Ochrona Przyrody" - 30%, "Łowiec Polski" - 30%, "Las Polski" - 30%, "Głos Lasu" - 30%, "Aura" - 15%, "Przekrój" - 10%, "Problemy" - 7%, Uczniów znających więcej niż 4 czasopisma

było 78%, mniej niż 2 - 22%.

13. 80% uczniów wymienia biologię, 30% - zoologię, 30% - botanikę
91% - wychowanie obywatelskie, 20% - mechanizację rolnictwa, 20% -
uprawę roślin, 31% ochronę lasu, 28% - użytkowanie lasu.
14. Najczęściej wymienianą formą pracy są zebrania w kole LOP - 10%,
konkursy i gazetki szkolne - 68%, audycje przez radiowęzeł szkol-
ny - 29%, dokarmianie zwierzęcy oraz wykonywanie karmników i paś-
ników - 59%, dyskusje i wykłady - 76%. Więcej niż 3 formy pracy
wymienia 97% uczniów, natomiast 3% - 2 formy.
15. Na pierwszym miejscu uczniowie wymieniają: LOP - 93% odpowiedzi,
Kółka Biologiczne i Botaniczne - 41%, Kółko Fotograficzne - 10%,
Sokolnictwo - 30%, SZHP - 62%. Więcej niż 3 organizacje podaje
83% uczniów, 15% - 2 organizacje a 2% uczniów - 1 organizację.

II. Odpowiedzi uczniów klas I Zasadniczych Szkół Rolniczych. / 216 /

2. Do LOP należy zaledwie 5% uczniów
3. Więcej niż 6 Parków Narodowych wymieniło 20% uczniów, 6 Parków
52%, 1 Park - 3%. Pozostałe 25% uczniów wymieniło dużą liczbę
Parków Narodowych w tym większą część nazw błędnych.
4. Tylko 15% uczniów zna więcej niż 7 roślin chronionych, a 4% mniej
niż 2 rośliny chronione. 98% wymieniało tylko rośliny zielne a
2% wymieniało również drzewa i krzewy chronione. Odpowiedzi błę-
dnych nie było.
5. Więcej niż 7 zwierząt chronionych zna 7% uczniów, mniej niż 2
zwierzęta chronione - 5%. Odpowiedzi w 99% dotyczyły jedynie pta-
ków i ssaków, tylko 1% odpowiedzi uwzględniał również chronione
bezkęgowce. Odpowiedzi całkowicie błędnych było 19% a częściowo
błędnych 27%. Błędy te dotyczyły zaliczania do zwierząt chronio-
nych wydr, wilków, borsuków i wiewiórek.
6. 5% odpowiedzi było błędnych, 60% odpowiedzi nieścisłych, 19% uc-
niów udzieliło odpowiedzi nie wiem, brak odpowiedzi 16%.

7. 100% uczniów odpowiedziało na pytanie negatywnie
8. 33% odpowiedzi dotyczyło Drwęcy, 15% Wdy, 12% Brdy, 11% Bugu, 5% Pilicy, 3% Wieprza, 2% Odry, 1% Kamionki.
9. Najczęściej wymienianymi sposobami walki z hałasem dotyczyło : zakładania ścianek dźwiękochłonnych - 32% odpowiedzi, zakładania tłumików w pojazdach - 18%, zakładania osłon dźwiękochłonnych przy maszynach - 10%, budowy obwodnic - 7%, wprowadzania pojazdów elektrycznych - 6%, stosowania słuchawek ochronnych - 5% oraz stawiania znaków zakazujących hałasowania - 5%. Zdarzały się również odpowiedzi zakazujące słuchania tranzystorów - 3% jak i również hasła "nie hałasować" - 2%.
10. 53% odpowiedzi dotyczyło zakładania wentylatorów, filtrów - 25%, kominów przeciwdymnych - 6%, oczyszczalni ścieków - 8%, odstożników - 2%, sadzenia zieleni - 1%, Brak odpowiedzi - 3%.
11. 89% odpowiedzi dotyczyło porządkowania szkoły, sadzenia kwiatów, krzewów i drzew na terenie szkoły lub miasta, 7% odpowiedzi dotyczyło porządkowania miasta a 4% uczniów nie udzieliło żadnych odpowiedzi.
12. 30% uczniów podało czasopisma "Jestem" i "Ochrona Przyrody", 28% podało "Przysposobienie Rolnicze", "Młody Rolnik" - 11%, "Nowa Wieś" - 11%, "Walka Młodych" - 5%, "Poznaj Świat" i "Zarzewie" - 4%, "Ochrona Roślin" - 4% i "Gromada" - 2%.
13. 91% uczniów wymieniło jednocześnie takie przedmioty jak: biologia, uprawa roślin, agrochemia, chemia, wychowanie obywatelskie, BHP. 6% wymieniło chemię, biologię i wychowanie obywatelskie, a 3% tylko biologię.
14. Najczęstszą odpowiedzią było: zakładanie kąpek przyrody i wykonywanie gazetek - 54%, pogadanki - 27%, robienie albumów i wystaw - 15%, czyny społeczne wymieniło - 13% natomiast brak odpowiedzi lub "nic" - 6%.

15. 100% uczniów wymieniło takie organizacje jak: PCK, LOP, SZHP, ZSMW.

OMÓWIENIE WYNIKÓW

Po przeanalizowaniu 436 ankiet uczniów klas I Techników i Zasadniczych Szkół Rolniczych stwierdzono, że znajomość problemów ochrony środowiska jest niewystarczająca, szczególnie jeśli chodzi o Szkoły Rolnicze. Bardzo niewielki procent uczniów należy do LOP, która jest jak wiadomo propagatorem idei ochrony przyrodniczego środowiska człowieka. Młodzież w przeważającej części wypadków nie zna definicji Parku Narodowego, myląc go z rezerwatami przyrody, polskimi puszcami czy zwykłymi Parkami Kultury i Wypoczynku. Świadczą o tym odpowiedzi błędne, wymienianie nazw Parków nie istniejących jak na przykład: Park Górski, - 2% odpowiedzi, Park Karpacki - 4%, Park Krakowski - 2%, Park Opolski - 1%, Park Tucholski - 3%, Park Kurpiowski - 2%, Park Chorzowski - 4%. Najbardziej znanymi Parkami są: Tatrzański, Białowieski, Kampinowski, Ojcowski. Jeśli chodzi o znajomość roślin chronionych to jest ona słaba. Najczęstsze błędy to zaliczanie do roślin chronionych gatunków nie objętych ochroną np.: mniszek lekarski - 12% odpowiedzi, fiołki - 8%, jemiola - 6%, niezapominajka - 2%, jałowiec - 3%, tuja - 1%. Dość często zdarzało się przekręcanie nazw roślin. Większość odpowiedzi bo aż 53% dotyczyło podawania nazw roślin tylko zielnych. Podobnie sprawa przedstawia się ze znajomością zwierząt chronionych. Wiele jest odpowiedzi u - względniających jedynie nazwy ssaków i ptaków chronionych lub też zaliczanie do zwierząt chronionych gatunków nie objętych ochroną. Tylko niewielki procent uczniów podaje w swoich odpowiedziach również bezkręgowce chronione. Znajomość jedyne go rezerwatu cisów w naszym województwie jest dość dobra. 73% odpowiedzi było prawidłowych. Nie -

zbyt duży procent uczniów - 34% odwiedził razem z klasą polskie tereny chronione. Takie Parki jak Tatrzański czy Białowiecki odwiedziło indywidualnie tylko 18% uczniów, a rezerwat cisów tylko 12%. Znajomość środków i sposobów walki z hałasem, zanieczyszczeniem wody i powietrza jest dość dobra. Większość odpowiedzi - 57% dotyczyła rozwiązań już stosowanych w przemyśle i komunikacji. Różnorodność prac związanych z ochroną środowiska nie jest w szkołach i klasach zbyt wielka. 80% odpowiedzi dotyczyło spraw porządkowania najbliższego otoczenia szkoły, 10% dotyczyło prac przy zalesianiu a 22% w ochronie pomników przyrody itp. Znajomość czasopism traktujących o ochronie przyrody jest dobra a nawet zadawalająca. Cieszy popularność "Przyrody Polskiej", którą wymieniło 93% uczniów. Jak wynika z odpowiedzi wiele organizacji działających na terenie szkoły włącza się do działania na rzecz ochrony środowiska. Są to takie organizacje jak: LOP, ZSMW, ZHP i PCK. Uczniowie wymieniali również kilka zainteresowań: biologiczne, zootechniczne, fotograficzne, czy sokolnictwo. Uczniowie podali też wiele form pracy na rzecz ochrony środowiska. Są to albo działania polegające na dokarmianiu zwierzyny i wykonywania dla niej padników i karmników, albo też działalność dokształcającą młodzież z zakresu ochrony środowiska np. konkursy i gazetki, audycje nadawane przez radiowęzeł.

Należy podkreślić, że najlepszą znajomością zagadnień ochrony środowiska przyrodniczego wykazali się uczniowie Klas I Technikum Leśnego i Przemysłu Drzewnego w Tucholi, natomiast odpowiedzi uczniów szkół pozostałych świadczą o nie najlepszym stanie wiedzy z zakresu zagadnień ochroniarskich.

Analiza ankiet nasuwa zasadniczy wniosek, aby problemy ochrony środowiska znalazły znacznie więcej miejsca w procesach dydaktyczno wychowawczych.